

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ З ОГЛЯДУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

Протягом більше трьох десятиліть, доповіді з питань конкурентоспроможності щорічного Глобального Всесвітнього Економічного Форуму вивчили і протестували багато факторів, що формують основу національної конкурентоспроможності. З 2005 року спеціалістами Всесвітнього економічного форуму заснований метод аналізу конкурентоспроможності через Індекс глобальної конкурентоспроможності (ІГК), всеосяжний інструмент, який вимірює мікроекономічні і макроекономічні основи національної конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність виступає як набір інститутів, політик і факторів, що визначають рівень продуктивності країни (рівень продуктивності праці в країні, рівень інвестицій, ефективність бізнесу). Хоча продуктивність в країні визначає її здатність підтримувати високий рівень доходу, вона також є одним з центральних детермінант прибутковості інвестицій, що є одним з ключових факторів, що пояснюють потенціал зростання економіки. Дослідження факторів, що обумовлюють продуктивність та конкурентоспроможність проводяться економістами протягом сотень років, починаючи від Адама Сміта, породжуючи теорії, у яких акцент робиться на інвестиції у фізичний капітал та інфраструктуру, та у останній час механізми, такі як освіта та професійна підготовка, технічний прогрес, макроекономічна стабільність, державне управління, досвідченість підприємця, нарешті зайняли рівнозначну позицію у оцінці конкурентоспроможності та продуктивності. Хоча всі ці фактори можуть бути важливими для конкурентоспроможності та зростання, вони не є взаємовиключними.

Як і в попередні роки, у десятці кращих залишаються ряд європейських країн: Швейцарія, Фінляндія, Швеція, Нідерланди, Німеччина та Великобританія, що підтверджує їх місце серед найбільш конкурентоспроможних економік. Разом з США, три азіатські країни також фігурують в топ-10: Сінгапур залишається другою найбільш конкурентоспроможною економікою у світі, а Гонконг і Японію розміщено на 9-му і 10-му місцях.

За оцінкою експертів Глобального Всесвітнього економічного форуму Україна знаходиться на 73 місці (зі 144 досліджуваних країн) з показником ІГК – 4,1. Країни, для яких було скомпоновано цей індекс було оцінено за низкою показників (у дужках вказано значення показника для України у 2012 році та її рейтингова позиція серед 144 країн):

1. Суб-індекс базових потреб (4,4; 79). Цей суб-індекс має вагу 40% у загальному показнику ІГК. Його формують такі критерії:

- установи та заклади (3,1; 132);
- інфраструктура (4,1; 65);
- макроекономічне середовище (4,4; 90);
- охорона здоров'я та начальна освіта (5,8; 62).

2. Суб-індекс посилення ефективності (4,1; 65) має вагу 50% та складається з таких показників:

- вища освіта та тренування (4,7; 47);
- ефективність товарного ринку (3,8; 117);
- ефективність ринку праці (4,4; 62);
- розвиток фінансового ринку (3,5; 114);
- технологічна оснащеність та відповідність (3,6; 81);
- розмір ринку (4,6; 38).

3. Суб-індекс інноваційності та високоорганізованості (3,4; 79) має вагу 10% та включає:

- рівень організації бізнесу (3,7; 91);

– інноваційність (3,2; 71).

Згідно отриманим оцінкам показників, експертами була визначена така стадія розвитку України, як націленість на ефективність.

Ефективність внутрішнього ринку є однією із найслабших позицій України у порівняннях міжнародних консалтингових компаній. Головними чинниками є існування недобросовісної конкуренції на багатьох сегментах внутрішнього ринку внаслідок їх монополізації та ускладненої регуляторної системи, включаючи систему податкового адміністрування, отримання дозволів та ліцензій, відсутність системи ринкового нагляду за безпечністю та якістю товарів; недосконала система надання державної допомоги та контролю за ефективністю її використання, вона спотворює конкуренцію, ускладнює дію ринкових механізмів ціноутворення і формування пропозиції товарів у відповідь на зміни кон'юнктури на ринках.

Іншою слабкою позицією України є розвиток фінансового ринку. Причиною такої ситуації є як наслідки фінансово-економічної кризи, так і погані умови для розвитку фінансових установ, бірж, фінансово-промислових груп. До причин також можна віднести умови розвитку бізнесу взагалі. Так, згідно дослідження, найбільш проблемними факторами ведення бізнесу в Україні є важкий доступ до фінансування, високий рівень корупції, недосконалість податкового механізму, завищені податкові ставки, бюрократія та неефективне трудове законодавство. Важливими системними факторами забезпечення конкурентних позицій підприємств в Україні є легітимний процес злиття та поглинань на противагу рейдерству, а також прозора та інтенсивна конкуренція в усіх секторах економіки, яка дає гарантію, щоб додаткові доходи з'являлися внаслідок підвищення продуктивності праці, а не цінового диктату та тіньової діяльності. Ігнорування цих умов призводить до скорочення інноваційної активності та спрямування потенціалу малого підприємництва на торговельне посередництво.

Найслабшою позицією України згідно оцінок ІГК є показник установ та закладів. Такий рівень показника обумовлений, по-перше, практично відсутністю довіри населення у політичну систему України. Іншими негативними факторами є слабка позиція права власності, відсутність механізмів захисту інтелектуальної власності, нерегулярні виплати населенню, корупція, марнотратність бюджетних коштів, нагромадження регуляторних механізмів, ненадійність органів правопорядку, відсутність офіційної ділової етики та ін.

Варто також зазначити, що починаючи з 1991 року в Україні жодного бюджетного року не була виконана визначена статтею 34 Закону України «Про наукову і науково технічну діяльність», норма щодо забезпечення державою бюджетного фінансування наукової та науково технічної діяльності обсягом не менше 1,7 % валового внутрішнього продукту (ВВП) України. Типова щорічна цифра видатків на науку складала 0,3–0,5 % ВВП, внаслідок чого наука у нашому суспільстві відігравала переважно соціокультурну функцію. Відомо, що економічна функція науки починається з обсягів фінансування більших від 0,9 % ВВП.

З огляду на прогресуючу глобальну конкуренцію та загрози економічному зростанню у довгостроковій перспективі головними передумовами успішної реалізації стратегії розвитку економіки України мають бути: ефективне державне управління та координація політики економічного зростання законодавчою і виконавчою гілками влади, сприятливе бізнес-середовище, ефективна інноваційна система, нова якість людського капіталу та позбавлення інфраструктурних блокувань. Урядом України має бути проведена злагоджена робота, націлена на винищення корупції та фаворитизму у прийнятті рішень, необхідний перегляд бюджетних витрат та їх оптимізація, необхідне формування відкритих, прозорих товарних та фінансових ринків, побудованих за ефективними зарубіжними схемами з адаптацією до вітчизняних умов. Для ефективного майбутнього розвитку необхідна також орієнтація на інноваційно-технологічний розвиток виробництва та перегляд соціальних програм зі скороченням їх чисельності та підвищенням якості. Тільки у державі, орієнтованій на постійний розвиток всіх сфер внутрішнього середовища, можливий розвиток як економіки в цілому, так і кожного окремого підприємства.